

A BUK KAI RA TENA VARVAI

A lavur magit par ia ra magit vakuku

¹ A umana tinata kai natu i David, a Tena Varvai nina i ga king arama Ierusalem.

² A magit vakuku tuna, a magit vakuku tuna, damana ra Tena Varvai i biti; a lavur magit par ia ra magit vakuku.

³ A tutana i varvakai ta kana papalum a bung-bung par, ma i kale ra ava bar?

⁴ Tika na taun tarai i panie, ma ta ra tikai i kia vue, ma ra rakarakan a gunagunan i tur tukum.

⁵ A keake i arikai, ma i vana ba bula, ma i tadav mule ra pakana aina i ga arikai ie.

⁶ I vuvu na labur, i al pukue, ma i kabila vuvu na taubar; vatikai i al pukue, ma i lilikun da kana nga.

⁷ A umana tava alir par dia alir ur ura ra valian, ma pa dia vabuka ra ta; ma tadav ra nga i ra umana tava alir dia talil mulai.

⁸ A lavur magit par dia ki na tagura, ma pa da vatang valar pa ia ba dia tagura dave: a kiau na mata pa i maur ta ra ginigira, ma ra tatalinga i pitalinga vatikai upi ta tinata.

⁹ Nam nina i tar par na arikai boko namur, ma nam nina di ga pait vapar ia, da pait mule boko namur. Pa ta kalamana magit ta ra vavai ra matana keake.

¹⁰ Kan a tarai diat a biti ure ta magit: Ea, a kalamana magit go! Ma pata, i ga tur amana iat lua ba pa di ga kava boko diat.

¹¹ Di tar nuk vue ra tarai lualua; ma ra tarai nina ba da kava boko diat namur, diat dia mur diat, diat a valubane diat.

A kakairanai kai ra tena varvai ure kana nilaun

¹² Iau ra Tena Varvai, iau ga king ure Israel arama Ierusalem.

¹³ Iau ga ongor upi ina nuknuk ma ina matoto ure ra lavur magit par i arikai ta ra vavai na bakut, tago ra papalum nina God i ga tul tar ia pire ra tarai i ga valigur diat.

¹⁴ Iau ga tar gire ot pa ra lavur mangana varvakai ta ra rakarakan a gunagunan, ma ia ra magit vakuku tuna, a tinikan upi ra vuvu.

¹⁵ A magit i gegagege pa da vatakodo pa ia, ma pa da pait valar pa ia pi da luk nam nina pa i ki.

¹⁶ Iau ga nuknuk dari ta ra balagu: Ea, iau manga kabinana tuna ta diat par dia ga laun lua tagu arama Ierusalem; maia, a nuknukigu i manga la ta ra kabinana ma ra minatoto.

¹⁷ Iau ga varvakai ma ra tinikan upi ra kabinana ma ra minatoto, ma upi ra magit na papaua bula; ma ia ra magit vakuku tuna.

¹⁸ Tago a niligur dir tur varurung ma ra ngala na kabinana; ma nina i vangala kana minatoto i vangala bula ra tinabun.

2

¹ Iau ga biti dari ta ra balagu: Una valar ra gugu ma una ga tana; go bula a magit vakuku ka.

² Iau ga nuknuk ba ra ninongon ia ra magit na papaua; ma ra gugu, ba i topa ra ava?

³ Iau ga nuknuk milat ure ra nga ba ina vagugu ra pakagu ma ra polo na vuai na vain, (a dovotina

iau ga kure bulu kaugu nuknuk tana) pi ina valar ra kini na papaua, upi ina kapa ure ra magit ba na boina ure ra lavur natu i ra tarai ta ra vavai na bakut, upi diat a varvakai me ta ra umana bungbung ta kadia nilaun.

⁴ Iau ga pait ra umana dekdek na papalum; iau ga pait ra umana ngala na pal; iau ga vaume ra umauma na vain;

⁵ iau ga pait ra umauma na purpur, ma ra umana pia na nilibur, ma iau ga vaume ra lavur mangana dia vuavuai, ma di iaian ta ra vuai diat;

⁶ iau ga kal ra umana kivu pi da puk ra umana davai ta kaugu tinga na davai;

⁷ iau ga kul ra umana tultul, a umana tutana ma ra umana vavina, ma di ga vangala ra umana tultul ta ra kubagu; iau ga kale bula ra umana kikil na bulumakau, ma ra umana kikil na sip, ma dia ga peal ta nam kadiat dia ga laun lua tagu arama Ierusalem;

⁸ iau ga vaururue ra silva ma ra goled, ma ra umana magit nina dia ngatngat pire ra king; iau ga ting pa ra umana tena kakailai, a umana tutana ma ra umana vavina, ma ra umana vavina nina ba ra umana natu i ra tarai diat a gugu ure diat.

⁹ Iau ga manga uviana vanavana, ma pa ta tikai nina i ga laun lua tagu i ga uviana da iau; ma kaugu kabinana i ga ki boko tagu.

¹⁰ Pa iau ga tigel bat ra balagu ba i ga puruai upi ta magit; pa iau ga kure bat ra gugu kan ra balagu, tago a dovotina a balagu i ga ga ta go ra umana magit nina iau ga anan upi diat; ma go parika ia kaugu tiniba ta kaugu lavur papalum.

¹¹ Ma iau ga gire ra lavur papalum na limagu, a vuai kaugu niongor ma kaugu varvakai; ma ea, ia ra magit vakuku tuna, a tinikan upi ra vuvu ka, ma pa ta magit ta go ra nilaun i topa ta magit.

¹² Ma iau ga tur tapuku pi ina bobbe ra kabinana, ma ra nuknuk na lunga, ma ra nuknuk na papaua; tago nina i kia vue ra king na pait laka ra ava? Ia kaka nam nina ra king i ga pait ia.

¹³ A kabinana i boina ta dir ma ra nuknuk na papaua, da ra kapa i boina ta dir ma ra bobotoi.

¹⁴ Tago ra tena kabinana i gigira ma ra kiau na matana, ma ra lunga i vanavana ta ra bobotoi; ia kaka iau ga gire ba ra kopono magit i tadav dir par.

¹⁵ Damana iau ga biti tagu iat: Ona ra mutuaigu na da ra mutuai ra lunga, kaugu kabinana na topa ra ava? Damana iau ga nuknuk ba go bula a magit vakuku tuna.

¹⁶ Da di nuk vue ra lunga, na damana bula ma ra tena kabinana, ma ta ra kilala namur da valubane dir parika. Ea, a tena kabinana na mat da ra lunga!

¹⁷ Damana iau ga milikuane ra kini na nilaun; tago ra lavur papalum ta ra vavai na bakut dia ga kaina piragu; a lavur magit parika ia ra magit vakuku tuna, a tinikan upi ra vuvu.

¹⁸ Ma iau ga milikuane ra lavur vuai kaugu papalum; tago iau ga nunure ba ina vana kan ia; nina ba na kia vue iau na kale pa ia.

¹⁹ Ma to ia i nunure ba na tena kabinana ba na lunga? Ma ia iat na kure nam nina i vana rikai ta kaugu niongor ma kaugu kabinana. Go bula a magit vakuku tuna.

²⁰ Damana a nuknukigu i ga bilua ure kaugu papalum ma kaugu varvakai ta ra vavai na keake.

²¹ Tago a tutana nina i ga papalum ma ra kabinana ma ra minatoto, ma i ga melem tana, na vana kan ra vuai kana papalum, ma ta tikai nina pa i ga papalum ure, na kale diat. Go a magit vakuku tuna, ma ra kaina magit iat.

²² Ava bar ra magit i boina ba ta tutana i kale pa ia kan ra niongor ma ra nginarao ta kana papalum ta go ra nilaun?

²³ Tago ta ra lavur bungbung ta kana nilaun i kale ra niligur ma ra tinabun; ma ra nuknukina pa i nunure ra ningo ta ra marum. Go bula a magit vakuku tuna.

²⁴ Pa ta magit ure ta tutana na boina ta go, ba na ian, ma na momo, ma na vagugu ra balana ba i papalum. Ma iau ga gire ba go i vuna tai God.

²⁵ Tago to ia na ian, ma to ia na gugu ba i ki na lao kan God?

²⁶ God i tul tar ra kabinana ma ra minatoto ma ra gugu pire nina i manane; ma i tul tar ia ta ra tena varpam pi na varurue, ma pi na vangala ra tabarikik upi ra tutana God i manane na kale. Go bula a magit vakuku tuna, a tinikan upi ra vuvu.

3

Di tar tibe ta pakana bung ure ra lavur magit parika

¹ Di tar tibe ta pakana bung ure ra lavur magit parika tikitikai, tikitika na e ure ra lavur magit par tikitikai ta ra vavai na bakut:

² a e ure ra kinakava, a e ure ra minat; a e ure ra vinauma, a e na rurubat;

³ a e ba da vardodoko, ma ra e ba da valavalagar; a e na nila, ma ra e na vavatut;

⁴ a e ba da tangi tana, ma ra e ba da nongon tana; a e ba da tabun tana, ma ra e ba da malagene tana;

⁵ a e ba da imire vue ra umana vat tana, ma ra e ba da varurue ra umana vat tana; a e ba da vartal tana, ma ra e ba da vung varpala vuai tana;

⁶ a e ba da tikan tana, ma ra e ba da varara vue ra magit tana; a e ba da vung vake ta magit tana, ma ra e ba da vuvuai tana;

⁷ a e ba da rarada tana, ma ra e ba da ingit tana; a e ba da ki mut tana, ma ra e ba da varvarvai tana;

⁸ a e ba da varmari tana, ma ra e ba da varmilikuanai tana; a e ba da varvarubu tana, ma ra e ba da ki na malmal tana.

⁹ A tena varvakai i kale ra ava ta kana papalum?

¹⁰ Iau ga tar gire ra umana mangana papalum nina God i ga tibe ba ra tarai diat a papalum tana.

¹¹ I ga tibe ra umana magit pi diat a boina ta kadia e iat tikanikai, ma i ga vaume ra mamainga upi ra nilaun tukum ta ra bala i ra tarai; di pait go upi koko ta tutana na kapa ure ra papalum kai God papa ra turpaina ma tuk tar ta ra mutuaina.

¹² Iau nunure ba pa ta bo na magit i ki ure ra tarai, ia kaka upi diat a ga ma diat a vagugu diat mulai ba dia laun boko.

¹³ Go iat ra vartabar kai God pire ra tarai; ba tikanikai na ian, ma na momo, ma na gugu ba i papalum.

¹⁴ Ma iau nunure ba nam nina God i pait ia na tur damana vatikai; pa da vung tar ta magit tana,

ma pa da tak vue ta magit kan ia; ma God i ga kure damana upi ra tarai diat a ru ia.

¹⁵ Nam nina i tur gori, i ga tur bula lua; ma nam nina ba na tur namur boko, i tur go ieri; ma vatikai God i kap vaarike nam nina i panie.

Ra umana magit nina pa dia takodo ta go ra nilaun

¹⁶ Ma iau ga gire mule ra umana magit ta ra rakarakan a gunagunan, ma iau ga gire ra kaina varkurai ta ra umana pal na varkurai; ma ba ra kaina mangamangana i kia vue ra mangamangana takodo.

¹⁷ Ma iau ga biti ta ra balagu: A dovotina tika na bung boko God na kure ra umana tena takodo ma ra umana tena varpam; tago di tibe ta e ure ra umana magit parika, ure ra lavur magit a tarai dia nuknuk tana ma dia pait ia.

¹⁸ Ma iau ga nuk ia ba God go i pala vakapa ra mangamangana kai ra tarai, upi diat a gire ba pa dia enana varbaiai ma ra umana leing.

¹⁹ Tago nam nina ba na tadav ra tarai, na tadav bula ra umana leing; a kpono magit i tadav dir par; da tikai i mat, damana bula nam ta ra tikai, a kpono mangana ubar na nilaun i ki ta diat par; a tutana pa i boina ta dir ma ra leing; dir parika a magit vakuku tuna.

²⁰ Dir par a kpono mutuai dir; di ga pait dir par ma ra tobon na pia, ma dir par dir a talil tadav ra tobon na pia mulai.

²¹ To ia i nunure ba ra tulungea i ra tutana i tutua urama, ma ra tulungea i ra leing i vut ba ta ra pia?

²² Damana iau ga gire ba ra magit i boina ure ra tutana ba na gugu ta kana papalum; ia nam ra magit i kale ta ra nilaun; tago to ia na vateten ia ure ra magit ba na arikai namur?

4

¹ Ma iau ga gigira mulai, ma iau ga gire ra lavur magit na varmonong nina i tur ta ra rakarakan a gunagunan; diat dia kairane ra varmonong dia tangtangi, ma pa ta na i ki pi na maravut diat; a umana tena varpam dia ki ta ra kiki na varkurai, ma ra tarai dia kairane ra kini na malari, ma pa ta tikai pi na vamaram diat.

² Damana iau ga nuk ia ba ra umana minat dia gugu, ma ra umana launa pata;

³ ma nina ba pa di ga ti kava boko, ma pa i ga ti gire ra kaina ta ra rakarakan a gunagunan i ti gugu muka ta diat par.

⁴ Ma iau ga gire bula ba ra tutana i pin talaina ure ra bo na papalum i pait ia. Go bula a magit vakuku tuna, a tinikan upi ra vuvu.

⁵ A lunga i vatur paum ra limana, kari i en ra pal a pakana iat.

⁶ Ba tika na lima i buka, ma da maidang tana, i boina ta dir ma a ura lima dir buka ma nina ba di ga ngarangarao upi ia.

⁷ Ma iau ga gire bula tika na magit vakuku tuna ta ra vavai na keake;

⁸ a kopoно tutana, pa ta niuruna, pa ta natuna, pa ta turana, ma i ongaongor upi na varurue ra mani; pa i maur ma nam i kapkap ia, ma pa i titir ba i ongor ure to ia? Go bula a magit vakuku tuna, a magit da tabun tana.

⁹ A urua dir boina tai ta tikai; dir kap ra bo na vapuak ta kadir papalum.

¹⁰ Tago ona tikai ta dir i bura, nam ta ra tikai na puak ia. Na kaina ure ra kopono tutana nina i bura ma pa ta na pi na puak maravut ia.

¹¹ Ona a urua dir va varpulu dir varmalapan-gai, ma gala ta tikai i va varkolono na malamala-pang dave?

¹² Na tale ta ivu tutana pi dir a uvia pa ra tena nilong, ma ra kopono tutana pata. A utul a kuara nina di viri guve dital pa i takunu lulut.

¹³ A barmana nina i luveana ma i kabinana i boina ta dir ma ra king i patuana ma i papaua, nina ba pa na valongore ta tinata na varvateten.

¹⁴ Tago di ga kava a luveana, ma di ga ben vairop ia kan ra pal na banubat upi na king.

¹⁵ Iau ga gire ra ngala na kor na tarai dia vanavana ta ra gunagunan, dia torom pire ra barmana ba na kia vue.

¹⁶ Pa di ga luk vapar diat dia ga gugu tana ba kadia lualua, ma namur pa dia ga kapupi mule. Go bula a magit vakuku tuna, a tinikan upi ra vuvu.

5

Pa i boina ba da vavalima vakuku

¹ Koko una ruk vakuku ta ra kuba i God; una kakari maravai pirana upi una ki na valavalongor; go na boina ta dir ma ra tinabar kai ra umana papaua, tago a umana papaua dia pait ika ra magit i bilak.

² Koko na pepeal kaum lavur tinata, ma koko ra balam na vaarike lulut ta magit ta ra luaina mata

i God. God i ki arama ra bala na bakut, ma u ki ta ra rakarakan a gunagunan; damana koko na peal kaum lavur tinata.

³ Tago ba i tup ia ra ngingarao a tutana na ririvon; damana i tup ia ra tinata ba ra papaua i tatata.

⁴ Ba una kubu tar ta magit tai ra Luluai, koko una vavuan pi una pait ot pa ia tana, tago pa i gugu tai ra umana papaua; una pait ot pa nam u vavalima tana.

⁵ Gala pa u ga vavalima, gala na ti boina ta dir ma ra vavalima nina ba pa una pait ot pa ia.

⁶ Koko ra ngiem na vunapai ra kaina mangamangana ai ra pal a pakam; koko una biti tai God: Iau ga vavalima vakuku, kan bar God na kankan ure ra nilaim, ma na kamare vue ra papalum na limam.

⁷ Una ru God. tago mangoro na magit na papaua dia arikai ta ra peal ririvon ma ra peal tinata.

A lavur magit ta go ra nilaun, ia ra magit vakuku

⁸ Ba u gire ba di monong ra umana luveana, ma di vakaina ra takodo na varkurai ta ra kiki na varkurai, koko una kaian tana; tago a luluai nina i ngala i rara pa tai nina i ikilik; ia kaka tikai i ngala ta dir.

⁹ A dovotina a kiki na varkurai nina a king i kure i tavua bulu.

¹⁰ Nina i manane ra mani pa na ngo ra balana tana; ma nina i manane ra ngala na tabarikik pa na kale ta magit tana; go bula a magit vakuku tuna.

11 Ba i peal vanavana ra magit a tutana i kale, i peal vanavana bula diat nina dia vole vue; ma nina ba kana iat i tia gire vue ke.

12 A niva kai ra tena papalum i ti boina, ba i maur ba pata; ma ra uviana pa i va bulu tago i tar en ta ngala.

13 Iau tar gire tika na kaina magit ta ra rakarakan a gunagunan, ma i dari, a tutana i vung varurue a ngala na tabarikik ma i kaina tana;

14 a tabarikik i ga vung varurue i rara vakuku, ma pa ta ibaiba nina ba natuna na kale.

15 Pa kana ta mal ba i ga irop kan ra bala i nana, ma i ki tuna ka ba na lilikun mulai damana, ma ba i vana, pa na kap vue ta ra limana ta vuai kana papalum.

16 A kaina magit i tuna go, ba ra tutana na vana kan ra rakarakan a gunagunan da i ga ruk tana. Ava bar i ga kale ta go ra papalum vakuku?

17 I vapanie vue kana umana bung ta ra bobotoi, i purpuruan, i ngarangarao, ma ta umana bung i kulot i tana.

18 Ea, ra magit iau ga tadav ia nina ba i boina ma i takodo i dari, ba ta tikai na ian, ma na momo, ma na ki na gugu ta ra lavur papalum i varvakai tana, ta nam ra umana bung nina ba God i ga tibe ba na laun tana; tago nam kana tiniba.

19 Ba ta tutana i uviana, ma i ngala kana tabarikik, ma i gugu tana, ma i iaian ta nam di ga tul tar ia tana, ma i ki na gugu ba i papalum; go a vartabar kai God.

20 Ma nam ra tutana pa na ngarao ba pa i lolokon kana nilaun, tago God i vagugu ra balana.

6

¹ Tika na kaina magit iau ga tar gire ta ra vavai na keake, ma i va taun ra tarai:

² a tutana nina God i ga tul tar ra tabarikik tana tuk tar i uviana, ma di ru ia, ma i tar kale nam parika ra balana i ga mainge, ma i mama gugu tana; tika na vaira ka i vatur vake ra boina tana. Go bula a magit vakuku tuna, ma i da ra kaina minait.

³ A tutana nina i vangala ra mar na natuna, ma i laun vue mangoro na kilala, ma ra umana bungbung ta kana nilaun dia peal mat, ma ra balana pa i nunure ra gugu, ma ba i mat pa di punang ia; go i kaina ta dir ma ra bul tadoko;

⁴ tago pa i topa ta magit ma i panie ta ra bobotoi ba pa ta iangina boko;

⁵ pa i ga gire ra keake, ma pa i ga matoto ure; go i nunure ra ningo, ma ra tutana pata.

⁶ Ona nam ra tutana na laun vue a ura arip na marmar na kilakilala, ma pa i ki na gugu tana, dir parika dir varogop tago a kopono mutuai dir.

⁷ A tutana i papalum upi koko na mulmulum, ia kaka pa i maur tana.

⁸ A tena kabinana pa i kap ta magit i boina ta nam nina a papaua i kap ia; damana bula ra luveana nina i takodo kana mangamangana.

⁹ A magit di gire i boina ta dir ma ra magit di anan upi ia; go bula a magit vakuku tuna, a tinikan upi ra vuvu.

¹⁰ Nam nina di pait ia di ga kure value amana-mana iat, ma amanamana iat lua di ga kure value ba ra tutana na dave; pa i tale ba na vartoto ma tikai i ngala ta dir.

¹¹ Mangoro na tinata ure, ia ra magit vakuku tuna. A umana tinata dia topa ra ava?

¹² To ia na vateten ra tutana ure ra magit i boina ba pa i lolokon kana nilaun? Dia panie da ra malur na gobol a bakut. To ia bar na vakapa ra tutana ure ra magit ba na tadav go ra rakarakan a gunagunan ba i vana kan ia?

7

A kabinana i lia

¹ A bo na iang i lia ta dir ma ra tava na varku i ngatngat muka; ma ra bung na minat i boina ta dir ma ra bung na kinakava.

² A vinavana tadav ra pal na tinabun i boina ta dir ma ra vinavana tadav ra pal di balaguan tana; tago ra minat ia ra mutuai ra tarai par; ma i manga topa ia ba ra umana launa diat a nuk vake.

³ A niligur i boina ta dir ma ra gugu; tago da vapatuan ra bala i tikai ta ra tinabun.

⁴ A bala i nina dia kabinana i ki ta ra pal na tinabun, ma ra bala i nina dia papaua i ki ta ra pal na malagene.

⁵ Ba di valongore ra varpit kai ra umana tena kabinana, nam i boina ta dir ma ra kakailai kai ra umana papaua.

⁶ A ninongon kai ra papaua i da ra pirpiriringa na kait ta ra vavai na kabala. Go bula a magit vakuku tuna.

⁷ Tago ra tena kabinana i valunga ia iat mulai ba i ki taun ra tarai, ma di vakaina ra minatoto ta ra kul varbat.

⁸ A mutuai ra magit i boina ta dir ma ra turpaina, ma ra kini vovovon i boina ta dir ma ra kolakolo na ninunuk.

⁹ Koko una kankan lutut; tago a varvakankan i ki rokot ta ra bala i ra umana lunga.

¹⁰ Koko una titir ure ra vuna ba nam i tar par i boina ta dir ma ra magit go ieri; a tinir kai ra lunga nam.

¹¹ A kabinana i boina da ra tiniba di kale vake, a magit nina a tarai dia kale ra boina tana.

¹² Tago a kabinana ia ra rivarivan da ra mani; ma ra minatoto i pait ra magit i manga boina ta dir ma ra boina nina ra mani i pait ia; a kabinana i valaun pa nina i kale pa ia.

¹³ Una nuknuk ure ra papalum kai God; to ia na pait valar pa ia ba na vatakodo nina ba i ga vagega?

¹⁴ Una ki na gugu ta ra umana bo na bung; ma ta ra umana kaina bung una nuknuk ure go, ba God i ga pait dir par upi koko ta tutana na kapa ure ra magit ba na arikai boko.

¹⁵ Mangoro na magit iau ga gire ta kaugu nilaun ba i panie lutut; a tena takodo i virua ure kana mangamangana takodo, ma ra tena varpam i valolovina kana nilaun ta ra varpam.

¹⁶ Koko una boina vurakit, rua koko una kabinana vurakit; ta ra ava una ki na malari?

¹⁷ Koko una kaina vurakit bula, ma koko una manga papaua; ta ra ava una mat ba pa i ti ot boko kaum kilala na nilaun?

¹⁸ Ra nga nina i boina i dari: Una mur tika na nga, ma koko una lingan irai kan nam ta ra tikai;

tago nina i ru God na kapa ure ra magit ba na pait ia.

¹⁹ A kabinana, nina ba ra bakbakit ure ra tena kabinana, i manga boina ta dir ma ra bakbakit nina a pia na pal i vatur vake ta ra vinun na rangrang na tutana.

²⁰ A dovotina pa di na tadav ta kopono tutana ta ra rakarakan a gunagunan nina ba kana manga-mangana takodo i langalanga kan ra varpiam.

²¹ Tika na magit bula; koko una ki pi una valongore ra lavur tinata par kai ra tarai; kan una valongore kaum tultul na vul u;

²² tago u nunure ba a mangoro na pakana u iat u ga vul ive ra umana enana.

A tinikan upi ra kabinana

²³ Go parika iau ga tar valar ia ta ra kabinana; iau ga biti: Ina kabinana, ma iau mama pait ia.

²⁴ Da mama kodop vake ra magit i ki vailik ma i lulur mat. To ia na matoto tuna ure?

²⁵ Iau ga ongor ma ra nuknukigu pi ina nunure, ma pi ina nuknuk ure, ma pi ina tikan tadav ra kabinana, ma ra vuna ure ra lavur magit par, ma iau ga gire ba ra mangamangana bilak ia ra magit na tuptup, ma ra magit na tuptup ia ra magit na papaüa.

²⁶ Ma iau ga na tadav ra magit i manga mapak ta dir ma ra minat, a vavina nina i kapi pa ra tarai; a balana i da ra ubene, ma ra limana i da Ta vivi na palariam. A tutana na lop kan ia ka ta ra varmari kai God, ma ra tena varpiam na virua pirana.

²⁷⁻²⁸ Iau ga nuknuk ure ra umana magit tikatikai, ma iau ga valarue diat, ma iau ga mama

tadav ra dovotina; ia kaka, go iat iau ga tadav ia, ra Tena Varvai i biti: A kopono tutana i takodo livuan tai tika na arip na marmar na tutana; ma ta vavina, pata.

²⁹ Ea, go iau ga na tadav ia, ba God i ga vaki ra tarai upi diat a takodo; ma ra tarai dia ga tar nuk tadav ra umana kalamana magit.

8

¹ To ia i da ra tena kabinana? Ma to ia i nunure ra papala? A kabinana i vakapa ra mata i ra tutana, ma i vaenana pa ra matana nina i leo.

A tinorom pire ra king

² Una torom tai ra king tago u ga tar vavalima ta ra luaina mata i God ba una torom pirana.

³ Koko una tut vakuku ure, ma koko una ongor bat ia; tago i mur ot pa ra nuknukina iat.

⁴ A tinata kai ra king i mamat vurakit; ma to ia bar na biti tana: Ava nam u pait ia?

A tarai pa dia kapa ure ra mangamangana kai God

⁵ Nina i torom ta ra varkurai pa na kaina; ia kaka ra bala i ra tena kabinana i nunure ba di ga tar kubu ta bung na varkurai;

⁶ a bung na varkurai ure ra lavur magit par; tago ra kini na malari kai ra tarai i mamat pire diat.

⁷ Pa dia nunure ra magit nina ba da pait ia; ma to ia na vateten diat ure.

⁸ Pa ta tutana nina ba na kure ra vuvu ba ra bung na minat; pa ta ningo ta ra bung di varvarubu tana, ma ra varpam pa na vabakite ra umana tena varpam.

⁹ Iau ga tar gire go ba iau ga nuknuk ure ra lavur magit di pait ia ta go ra rakarakan a gunagunan: ba ta umana tutana dia ki na luluai ure kadia tarai, dia langalanga upi diat a vakaina diat.

¹⁰ Ma iau ga gire ba di puak ra umana tena varpam tadav ra pia na pupunang, upi diat a ngo muka abara, ma pa ta pakana pia i gomgom ure ra umana tena takodo, dia ga vana kan diat, ma pa ta na i ga nuk pa diat; go bula a magit vakuku tuna.

¹¹ A nuknuk i ra tutana i anan upi ra varpam, tago i nuk ia ba ra balbali ure kana kaina mangamangana pa na pot lulut tadav ia.

¹² Iau nunure ba gala ta tena varpam i vala pait ra kaina mangamangana, ma i valolovina kana nilaun tana, diat ika dia ru God dia ki langalanga;

¹³ ma ra umana tena varpam, nina pa dia ru God, kadia nilaun na panie da ra malur.

¹⁴ Ma go bula ra magit vakuku tuna nina i tur ta ra rakarakan a gunagunan; a magit i tadav ra umana tena takodo da i tadav ra umana tena varpam; ma ra umana tena varpam dia kale nam nina ba na topa ra tena takodo ko. Go bula, iau biti, ia ra magit vakuku tuna.

¹⁵ Damana iau pite pa ra kini na gugu; a magit i boina vurakit i dari, ba ra tutana na ian ma na momo ma na gugu, ma na pait milate ra dari ta nam ra umana bung parika nina ba God i tul tar ia ba na laun tana ta go ra rakarakan a gunagunan.

¹⁶ Ba iau ga ongor ta ra nuknukigu pi ina matoto ure ra kabinana, ma pi ina kapa ure ra lavur magit di pait ia ta ra rakarakan a gunagunan, tago

ta ra bungbung na keake ma ta ra bungbung na marum pa dia vava mat,

¹⁷ i ga kapa piragu ba pa i tale ta tutana pi na kodop vake ra kukurai ra lavur papalum kai God ta ra rakarakan a gunagunan; gala i ongor upi ia, gala pa na tadav ra kukuraina tana; gala a tena kabinana i nuk ia ba i to na tadav ia, gala pa na tadav ia muka.

9

A kini kai ra tarai tikatikai pa i varogop

¹ Go iat i tar kapa muka piragu ba ra umana tena takodo, ma ra umana tena kabinana, ma kadia lavur papalum parika, dia ki ta ra vavai ra varkurai kai God. Dave, na mari diat? Dave, na milikuane diat? Pa ta tutana i nunure ba ava bar na tadav diat.

² A kpono mangana mutuai diat par; ure diat dia takodo ma ure diat ba pa dia takodo, ure diat dia boina ma ure diat dia kaina, ure diat dia gomgom ma ure diat ba pa dia gomgom, ure nina i tatabar ma ure bula nina ba pa i tatabar; nam nina i tadav ra tena takodo i tadav bula ra tena varpiam; ra tena vavalima vakuku na varogop uka ma nina i nuknuk bulu ure kana vavalima.

³ Pa ta magit ta ra rakarakan a gunagunan i kaina ta go, ba ra kpono mutuai ra tarai par; ma ia ra vunapai ra umana kaina magit a tarai dia nuk upi diat, ma ra longlong na mamainga ta ra bala i diat ta go ra nilaun, ma namur a minat ika.

⁴ Nina i laun i ki na ninunuk ung; a pap nina a launa i boina ta dir ma ra leon i mat;

⁵ a umana launa dia nunure ba diat a mat boko; a umana minat pa dia nunure ta magit, ma pa dia

kap ta vapuak ure kadia varvakai, di tar valubane diat.

⁶ Kadia varmari i panie varurung ma kadia varmilikuanai ma kadia varpin; ma pa kadia ta tiniba mulai ta ra magit ure go ra nilaun.

⁷ Ea, una mai, una en am gem ma ra gugu, ma una momo ra am polo na vuai na vain ma ra gina ta ra balam, tago God i tar manane kaum papalum.

⁸ Una mal vatikai ma ra mal pua, ma koko ra ulum na iba upi ra dangi.

⁹ Una ki na gugu ma kaum taulai, nina u mari ia, ta nam ra umana bungbung ta kaum nilaun, nina dia panie lulut, ma nina ba God i ga tibe tar ia tam ta go ra nilaun; nam iat kaum tiniba ta kaum umana bung na papalum ta ra vavai na keake.

¹⁰ Ra mangana papalum nina i topa ia ba ra limam na pait ia, una pait ia ma ra dekdekim parika; tago pa ta papalum, ma pa ta magit di pait ia, pa ta minatoto, ma pa ta kabinana, ta ra ruarua na tulungen nina ba una vana tana.

¹¹ Ma iau ga nuknuk mulai ure ra nilaun, ma iau ga gire ba pa di tul tar ra umana tena vinilau pi diat a uvuvia ta ra varkaul, ba ra umana rangrang na tutana pi diat a uvuvia ta ra vinarubu, ba ra umana tena kabinana pi diat a kap ra gem, ba ra umana tena minatoto pi diat a kale pa ra tabarikik, ba ta pite varpa pire ra umana melemuna; a minat ma ra magit na kinaian i tadav diat par.

¹² Pa ta na i nunure kana pakana bung; da ra umana en dia virua ta ra ubene, da ra umana beo dia papa ta ra kun, damana di kun ra umana natu

i ra tarai ta ra kaina bung ba i pot vakaian tadav diat.

A kabinana i boina ta dir ma ra lavur vargal na vinarubu

¹³ Ma iau ga gire ra kabinana dari ta go ra nilaun, ma iau ga manane:

¹⁴ tika na nat na pia na pal i ga tur, ma pa i ga peal ra tarai tana; ma tika na rangrang na king i ga tut ure, ma i ga pait ra umana liplip kikil ia;

¹⁵ ma ta ra bala na gunan di ga na tadav tika na luveana na tutana, a tena kabinana, ma i ga valaun ra pia na pal ta kana kabinana; ma pa ta tikai i ga nuk pa nam ra luveana na tutana.

¹⁶ Iau ga nuknuk ba ra kabinana i boina ta dir ma ra niongor; ia kaka di kulume ra kabinana kai ra luveana, ma pa di valongore kana tinata.

¹⁷ Di valongore ra tinata kai ra tena kabinana ba ra tarai dia ki vovovon, ma ra nilai nina i lue ra umana tena malagene, pata.

¹⁸ A kabinana i boina ta dir ma ra lavur vargal na vinarubu; ma ra kopono nirara i vakaina mangoro na bo na ninunuk.

10

A vuai ra papaua na mangamangana

¹ A langa na taring i vakaina ra varku i ang na katkat; a ik a mangana papaua i vakaina ra kabinana ma ra variru.

² A nuknuk i ra tena kabinana i ben vatakodoa; ma ra nuknuk i ra lunga i ben varara.

³ Ba ra lunga i vanavana na nga i iba upi ra minatoto; i vatang ra umana enana tikitikai ba i lunga.

⁴ Ona ra bala i ra tena varkurai i malamalapa-pang, ma i kulot ure u, koko una vung vue kaum tiniba; una torom pirana, ma una vango ra balana.

⁵ Go tika na magit iau ga gire i kaina ta ra rakarakan a gunagunan, a tena varkurai i pait ra nirara ma ra tuptup;

⁶ a umana papaua dia vatur vake ra ngala na tiniba pirana, ma di tibe ra umana uviana ma ta ikilik ika.

⁷ Damana iau ga gire ra umana vilavilau dia ki ta ra umana os, ma ra umana luluai dia vanavana ka ma ra kau i diat.

⁸ Nina i kal ra tung na bura bar tana, ma nina i re vue ta liplip na vat, a vui bar na karat ia.

⁹ Nina i kal ra umana vat na kaina bar ta diat; ma nina i mut ra davai na kinkin bar.

¹⁰ Ona ra pem i mul, ma pa di vamangi ia, i ti topa ia tuna ba da manga mumut me; a kabinana ia ra vunapai ra bo na papalum.

¹¹ Gala ra vui i varkarat ba pa di vamaram ia boko, gala ra kabinana kai ra tena vavamaram vui pa i topa ta magit.

¹² A umana tena kabinana dia vatur vake ra pite varpa ta kadia tinata; ma ra lunga i kaina ka ta ra ura bul na ngiene.

¹³ Ba i tata tavuna i tata na papaua, ma ra mutuai kana tinata ia ra kaina varngangar.

¹⁴ A umana lunga dia tata mat; a tutana pa i nunure ba ava nam ba na vana rikai boko namur; to ia na ve ure ra magit i arikai ba i mat?

¹⁵ A umana papaua dia vatalanguane diat par, tago pa dia nunure ra nga upi ra pia na pal.

¹⁶ U ra gunan, na kaina piram ba kaum king a tultul uka, ma kaum umana luluai dia balaguan tuk tar ta ra lar!

¹⁷ Na boina piram ba kaum king a natu i ra ngala, ma kaum umana luluai dia balaguan ta ra pakana bung ure ra balaguan, ma dia ian pi diat a dekdek tana, ma vakir pi diat a longlong.

¹⁸ A ul a pal i bilua ta ra kaina papalum, ma ba ra umana lima dia ki vakuku ra ul a pal i tua.

¹⁹ A tarai dia balaguan pi diat a gugu, dia momo pi diat a ga, ma ra mani ia ra vunapai dir par.

²⁰ Koko una vul ra king, ma ta kaum vava bula pata; koko una tata kaina ure ra umana uviana, ma ta kaum vava bula pata; kan ta beo ta ra maup na kap ra nilaim, ma ra umana bebe diat a varvai ure.

11

A mangamangana kai ra tena kabinana

¹ Una vue tar kaum gem ta ra ul a tava, ma ba i par mangoro na bung una tak pa mule.

² Una tibe kaum mani tar tai ta lavurua ba tal lavutul na tinur varbete; pa u nunure ba ava bar na kaina ta ra rakarakan a gunagunan.

³ Ba ra umana gobol a bakut dia mamat ma ra bata, dia vabilim ra gunagunan; ona ra davai i bura uro ta ra matana taubar, ba uro ta ra matana labur, ta ra pakana a davai i bura tana, ta nam iat ra pakana na va.

⁴ Nina i giragire upi ra vuvu pa na vavauma; ma nina i bobobe ra umana gobol a bakut pa na dodoko.

⁵ Da pa u nunure ba ra vuvu i kakaviai dave, ba ra bul i tavua dave ta ra tatal na bul, damana i dekdek upi una nunure ba God, nina i bang ta ra lavur magit par, i papalum dave.

⁶ Una vavaume kaum umana patina ta ra malana, ma koko una ngo tuk i ravian; tago pa u nunure ba go ba nam na tavua, ba dir parika.

⁷ A dovotina ra kapa i boina, ma ra magit na gugu ba a ura kiau na mata dir gire ra keake.

⁸ Ona ra tutana i laun vue mangoro na kilala, boina ba na gugu ta diat parika; boina ba na nuk pa go, ba ra umana bungbung na bobotoi diat a peal mat. Namur ta ra minat na lingling ika.

A tinata na varvateten pire ra umana barmana

⁹ Damana, u a barmana, una gugu ta kaum kilala na barmana; na lagar ra nuknukim ba pa u tutana ot boko; una mur ra mamainga ai ra balam, ma nam nina a ura kiau na matam dir manane; ia kaka, una nunure ma ra dovotina ba God na kure u ure go ra lavur magit.

¹⁰ Una rubat vue ra lavur nginarao kan ra nuknukim, ma una balaure ra pal a pakam kan ra kinadik, tago a kini na barmana, ma ra kini ba u lagalagar tana, pa na tur vatikai.

12

¹ Damana una nuk pa kaum Tena Vavaki ba u barmana boko, ba pa dia ti vut boko ra umana kaina bung, ma pa i ti vut boko ra e ba una biti tana: Pa iau gugu ure.

² Ba ra keake pa i bobotoi boko, ma pa i panie ra kapa i ra gai ma ra umana tagul, ma pa i bakut mulai ba ra bata i tar par;

³ ba ra umana monamono ai ra pal dia dadadar, ma ra ura pagapaga tana dia pagol; ba ra umana vavina nina dia uduudu dia paupau ka ma dia ngo, ma ra umana vavina dia tur ta ra mata na kalangar pa diat a bagabagele mulai;

⁴ ba di banu ra umana banbanu ta ra mata na pal, ma pa i ngala mulai ra nilai ra vat na uduudu, ba ra varvareo kai ra umana beo i memeap ika, ma pa di valongore bulu ra kakailai kai ra vaden;

⁵ ba nina i patuana i burut ba na vana tutua, ma pa i mainge ra vinavana ka; ba ra pepe na uluna i pua, ba i pa barabarop, ma ra tulungeana i bilua; ma ra tutana i vana tar ta ra kubana, nina ba na kiki tukun tana, ma ra umana tena niligur dia bolabolo ta ra nga;

⁶ ta ra bung ba ra kuara i silva i takunu, ma ra lamp i goled i bura ma i tagigi, ba ra la na tava i tapelegi aro ta ra mata na tava, ma ra alal tava i kaina ta ra kivu;

⁷ ba ra tobon i talil tadav ra pia, ma ra tulungen tadav God nina a ga tul tar ia.

⁸ A magit vakuku tuna, damana ra Tena Varvai i biti, a lavur magit parika a magit vakuku tuna.

A kidoloina tiniba kai ra tarai

⁹ Ma go bula, ra Tena Varvai, tago i ga kabinana, i ga tovo vanavana ra tarai maia, i ga nuknuk ure, ma i ga tikan upi ra umana tinata valavalar.

¹⁰ Ra Tena Varvai i ga tikan upi ra umana bo na pakana tinata pi na tumu vake ra umana tinata dia dovot.

¹¹ Ra lavur tinata kai nina i kabinana dia da ra umana virvirit, ma kana umana tinata valavalar dia da ra umana ot di tutuk varuk diat; di varuk ra nuknuk i ra kopono tutana ta ra nuknuk i ra mangoro.

¹² Ea, natugu, una luk ra buk na kabinana, ma una vartovo tana; nina i mainge ba na kap varurue ta mangoro na buk, pa na nunure ra ningo; a vartovo milat i vabiluane ra pal a paka.

¹³ Go ra mutuaina, ma na par; a tiniba kai ra tutana ba na ru God, ma na torom ta kana lavur vartuluai,

¹⁴ tago God na kap vaarike ra lavur magit na pidik par, ma na kure diat, ba dia boina ba dia kaina.

**A BUK TABU A MAULANA KUNUBU ma A
KALAMANA KUNUBU**
**The Holy Bible in the Kuanua language of Papua New
Guinea**
Buk Baibel long tokples Kuanua long Niugini

Copyright © 1882-1983 Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kuanua or Tinata Tuna or Tolai (Kauana)

Translation by: Bible Society of Papua New Guinea

1882 Mark 1883 +Matthew 1885 +Gospels (with revised Mt. Mk) BFBS NSW
Aux, Sydney 1891 +New Testament 1901 +New Testament (revised) BFBS,
London Translated by James Chalmers and W.G. Lawes (LMS)
1935 +New Testament [Repr +1942-1951] BFBS, London Translated by R.
Lister Turner and J.B. Clark (LMS)

1959 +New Testament 1962 +Genesis 1964 +Psalms BFBS, London and
Sydney 1971 1 Peter J. Palmer, Auckland 1973 +Bible (Repr 1974-+1991 BS
in Papua New Guinea, [Port Moresby-Lae] Revised and translated by Percy
Chatterton (LMS), assisted by Taunao Agaru, Reatau Mea, Morea Igo, Egi
Raka, Puka Oala, Mavara Hekure, and Dago Morea

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it
in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

bbc5a26d-4db3-53f1-9593-2319b90317db